

KNJIGA IN GLEDALIŠČE: KNJIŽNA ZBIRKA SGM

Katarina Kocijančič

Petdesetletnica Slovenskega gledališkega muzeja je tudi za vse nas, ki danes urejamo in skrbimo za muzejske zbirke, priložnost, da pregledamo, kaj je bilo narejeno, pa je morda danes že pozabljeno, da se spomnimo na vse tiste, ki so v preteklosti opravljali naše delo, in da njihova takratna strokovna načela in ugotovitve primerjamo z današnjimi.

Preden se ozremo na že prehojeno pot, je treba premisliti temeljne pojme iz naslova in se vprašati, kaj pravzaprav pomenijo. Ali je res vse tako jasno, samo-umevno, preprosto: knjižnica, knjiga, muzej, slovenska zgodovina, gledališka zgodovina, gledališče ...?

Knjižnico bistveno določa dejstvo, da je urejena kot knjižna zbirka gledališkega muzeja. Poudarek je torej na gledališču kot minljivi umetnosti. Uprizoritev je časovno omejena z zadnjo predstavo in je ne moremo ohraniti daljši čas kot na primer starodavne stavbe, kiparske umetnine, slike ali notne zapise. Prav zaradi tega je tako živa potreba, da ohranimo vsaj del tega za vedno minulega sveta.

Kar nam ostane, so v najbolj srečnih primerih fotografije, scenski in kostumski osnutki, plakati, gledališki listi, režijske knjige, kostumi, dramske predloge, poročila in ocene v revijah in časopisih ter v novejšem času tudi zvočni in video-posnetki. Obstoj in smisel Slovenskega gledališkega muzeja sta torej utemeljena tudi z zbiranjem, urejanjem, hranjenjem,¹ predstavljanjem in refleksijo tega gradiva, ki je povezano z gledališkim dogajanjem na slovenskih tleh in na slovenskih odrih. Temu se na svoj način pridružuje tudi knjižnica: z zbiranjem knjig, revij, zbornikov, spominskih zapisov, zapuščin, člankov in tipkopisov (dramskih besedil, ki niso izšla v knjižni izdaji) gradimo knjižnično zbirko, ki je tako pomoč pri pripravi razstav kot potencialno razstavno gradivo. Knjiga je lahko obenem podpora strokovnemu delu in muzealija. Knjižnica naj bi torej ne bila le kup gradiva, ki bi nemo pričal o nemoči gledališke zgodovine, ampak tudi podlaga za študijsko pripravo na razstave, ki jih organizira SGM, ter ne le izhodišče za takšno in drugačno zgodovinsko preučevanje, ampak tudi za poglobljeno in temeljno refleksijo o tem, kaj je gledališče bilo, kaj je in kam je namenjeno. Zbiranje gradiva v muzejski knjižnici je zaznamovano z ambicijo, da bi pridobili čim več potencialnih muzealij in obenem relevantno literaturo, ki bi pomenila izhodišče za raziskovanje in razmislek o gledališču. V tem smislu sta temeljni funkciji muzejskih knjižnic »podpora strokam« in tako imenovani »zgodovinski del«,² ki se povezuje tudi z razstavno in sorodno dejavnostjo (spominske zbirke ipd.). Osrednja načela zbiranja gradiva se v vseh teh desetletjih niso bistveno spremenila. Zanima

¹ Uporabljamo tudi termin konzervacija. Simpozij "Problemi konzervacije gledališke kulture." Maske, 1988/89, št. 10/11, str. 77-96.

² Dular, A.: Vloga, značaj in pomen muzejske knjižnice v sodobnem času. Knjižnica 35. 1991, št. 2-3, str. 39-46.

nas vse, kar je povezano s slovenskim gledališčem znotraj in zunaj naših meja, vendar ne v ozkem pomenu; zanimajo nas sorodna področja in splošna kulturna zgodovina, ki je pomembna za razumevanje gledališča, likovna umetnost, literatura, slovenska literarna zgodovina in muzejska dejavnost. Zbiramo vse od drobnega gradiva pa do sodobne strokovne literature o gledališču in dramatiki. Knjižni fond je od leta 1963, ko je bila zabeležena številka 5200 enot,³ narasel na približno 25.000 enot. Ustaljena rast gradiva je povprečno 500 enot na leto. Z obsegom fonda je povezano tudi občutljivo področje odpisa gradiva: v muzejski knjižnici bo knjiga, ki danes to še ni, jutri morda postala dragocena muzealija in s to zavestjo se lotevamo ne le pridobivanja novega gradiva, ampak tudi izločanja starega. Gradivo pridobivamo z nakupi in zamenjavo (gledališča, muzeji in druge sorodne ustanove), veliko pa je tudi tako imenovanih darov in zapuščin.

Ustrezna strokovna knjižnica je temelj kakršne koli muzejske dejavnosti in takšna »strokovno specializirana zbirka«⁴ je nastajala vse od ustanovitve SGM leta 1952. Knjižnica Slovenskega gledališkega muzeja se je v dobrem desetletju obstoja muzeja razširila na več kot 5000 zvezkov in leta 1963 začela javno delovati. Pred štiridesetimi leti je premogla 2000 slovenskih knjig, 630 revij, 1000 tekstov in 1600 tujih knjig.

V času, ko se je začela sistematična strokovna obdelava gradiva,⁵ so bila načrtana tudi temeljna načela širjenja knjižnega fonda. Posebna skrb je bila že na začetku namenjena sistematičnemu zbiranju tako imenovanih »starih teatralij«. Posebej je treba omeniti preselitev zbirke približno sedemstotih rokopisov dramskih besedil Dramatičnega društva iz Narodne in univerzitetne knjižnice v knjižnico SGM. Istega leta (1965) je knjižnica pridobila tudi arhiv besedil ljubljanske Drame do druge svetovne vojne.⁶

Ob pridobivanju tako dragocenih zbirk, kot sta omenjena arhiva, je bilo tako načelno kot v muzejski praksi ves čas ločeno hranjeno in strokovno obdelano knjižnično in arhivsko gradivo.

Pred tremi desetletji so bili v SGM še vedno zaposleni le štirje⁷ in pred deseti leti le šest, od tega trije strokovni delavci, zato je popolnoma jasno, da so vsi že od začetka sodelovali ne le pri razstavnih dejavnostih SGM, ampak tudi pri pripravi muzejskih knjižnih izdaj.

³ Naše zbirke. Dokumenti SGM, I. knjiga, 1964-65, str. 178.

⁴ Ibidem.

⁵ Kot knjižničarka je bila s 1. 1. 1963 zaposlena Nevenka Gostiša, ki se je upokojila novembra 1969. Poročilo o delu Slovenskega gledališkega muzeja v letu 1969. Dokumenti SGM, VI. knjiga, 1970, str. 86-89.

⁶ Poročilo o delu Slovenskega gledališkega muzeja v letu 1965. Dokumenti SGM, II. knjiga, 1966, str. 129.

⁷ Poročilo o delu Slovenskega gledališkega muzeja v letu 1969. Dokumenti SGM, VIII. knjiga, 1972, str. 106-111.

⁸ Gostiša, N. s sodelovanjem D. Moravca: Publikacije o dramatiki in gledališču na Slovenskem. 160 enot. Dokumenti SGM, II. knjiga, 1966, str. 245-267.

⁹ Novembra 1969 se je Nevenka Gostiša upokojila, s 1. 1. 1970 jo je nadomestila Mojca Kaufman. Poročilo o delu Slovenskega gledališkega muzeja v letu 1969. Dokumenti SGM, VI. knjiga, 1970, str. 86-89.

¹⁰ Kaufman, M.: Publikacije o dramatiki in gledališču na Slovenskem (1966-1971). 94 enot. Dokumenti SGM, VIII. knjiga, 1972, str. 94-105.

Kaufman, M.: Publikacije o dramatiki in gledališču na Slovenskem (1972-1974). 39 enot. Dokumenti SGM, XI. knjiga, 1975, str. 73-82.

Kaufman, M.: Publikacije o dramatiki in gledališču na slovenskem (1975-1983). 173 enot. Dokumenti SGM, XX. knjiga, 1984, str. 267-295.

Že prva knjižničarka, Nevenka Gostiša, je v sodelovanju z Dušanom Moravcem leta 1966 v Dokumentih SGM objavila popis knjig z naslovom Publikacije o dramatik in gledališču na Slovenskem.⁸ Popisu 160 enot je Mojca Kaufman, ki je prevzela knjižnico po njeni upokojitvi,⁹ dodala še tri nadaljevanja.¹⁰ Skupaj z Majdo Klemenz je sestavila tudi imensko kazalo Dokumentov, čez nekaj let pa tu di kazalo slikovnega gradiva.¹¹

Nevenka Gostiša je sodelovala tudi pri pripravi Repertoarja slovenskih gledališč 1867–1967.¹² Prvo nadaljevanje sta pripravili Mojca Kaufman in Majda Klemenz,¹³ naslednje Majda Klemenz, tretje spet obe avtorici.¹⁴ V drugi polovici osemdesetih je zbiranje in urejanje podatkov za Letopis prevzel Štefan Vevar,¹⁵ že v naslednjem zvezku pa se mu je spet pridružila tudi Mojca Kaufman z bibliografijo knjig in serijskih publikacij.¹⁶ Naslednje leto je prvič izšla razširjena izdaja Letopisa: od sezone 1992/93 Repertoar izhaja letno, bibliografiji pa je dodan tudi obširen seznam gledaliških kritik in drugih časopisnih člankov o gledališču:¹⁷ ta koncept se je do sezone 2000/2001¹⁸ spreminjal le v toliko, da smo bibliografijo povezali z uprizoritvami: popisu posameznih uprizoritev so dodane zaporedne številke ustreznih recenzij/gledaliških kritik.

Tretji obsežnejši projekt, ki ga moramo omeniti, je delo Mojce Kaufman in številnih sodelavcev, ki so popisali slovenska gledališka besedila, radijske igre, filmske scenarije in televizijske igre, lutkovne igre ter opere, operete in balet. Slovenske igre in scenariji so izšli v šestih zvezkih od 1988 do 1992.¹⁹

V sedemdesetih letih je Mojca Kaufman sodelovala pri ureditvi Linhartove sobe v radovljiškem muzeju, kjer imamo še danes razstavljene vse poglobitve knjižne izdaje Linhartovih dramskih del in literaturo o njem.²⁰

Knjižnica se je do preselitve na današnjo lokacijo nahajala v neustreznih in utesnjenih prostorih na Cankarjevi 11. Še pred preselitvijo na Mestni trg, ki jo je

¹¹ Klemenz, M. in M. Kaufman: Imensko kazalo. Dokumenti SGM, XI. Knjiga, 1975, str. 149-198. Kaufman, M.: Kazalo slikovnega gradiva Dokumentov SGM I-XIII. Dokumenti SGM, XIV. knjiga, 1978, str. 121-153.

¹² Repertoar slovenskih gledališč 1867-1967. Ljubljana, 1967.

¹³ Repertoar slovenskih gledališč 1967-1972. Ljubljana, 1973. Izdano tudi v Dokumentih SGM, IX. knjiga, 1973, str. 125-230.

¹⁴ Klemenz, M.: Repertoar slovenskih gledališč 1972-1977 (2. dopolnilo). Ljubljana, 1978. Kaufman, M. v sodelovanju z M. Klemenz: Repertoar slovenskih gledališč 1977-1982 (3. Dopolnilo). Ljubljana, 1983.

¹⁵ Vevar, Š.: Repertoar slovenskih gledališč 1982-1987 (4. dopolnilo). Ljubljana, 1987.

¹⁶ Vevar, Š.: Repertoar slovenskih gledališč 1987/88-1991/92 (5. dopolnilo). Ljubljana, 1992.

¹⁷ Repertoar slovenskih gledališč 1992/93 (6. dopolnilo). Ljubljana, 1994.

¹⁸ Od sezone 1995/1996 zaradi upokojitve M. K. (28. 2. 1997) avtorica bibliografije Katarina Kocijančič.

V: Vevar, Š.: Repertoar slovenskih gledališč 1995/1996 (9. razširjeno nadaljevanje bibliografije repertoar slovenskih gledališč 1867-1967). Ljubljana, 1997. Zadnji izdani zvezek Letopisa: Vevar, Š.: Repertoar slovenskih gledališč 2000/2001 (14. razširjeno nadaljevanje bibliografije repertoar slovenskih gledališč 1867-1967). Ljubljana, 2002.

¹⁹ Kaufman, M. in A. Lah: Gledališke igre, prizori in priredbe za oder. Ljubljana, 1988, 190 str.

Kaufman, M., M. Mahnič, S. Lokar, S. K. Jug, N. Sosič Fabjan: Radijske igre in priredbe za radio. Ljubljana, 1989, 356 str.

Nedič, L.: Filmski scenariji. Ljubljana, 1990, 60 str.

Loboda, M.: Lutkovne igre, prizori, priredbe za lutkovni oder in scenariji za lutkovne predstave. Ljubljana, 1991, 80 str.

Flere, P.: Televizijske igre. Ljubljana, 1991, 70 str.

Neubauer, H.: Glasbenogledališka dela slovenskih skladateljev. Ljubljana, 1992, 105 str.

²⁰ Poročilo o delu Slovenskega gledališkega muzeja v letu 1973. Dokumenti SGM, X. knjiga, 1974, str. 112.

SGM čakal zelo dolgo,²¹ je knjižnica za nekaj let pridobila dislocirano enoto s filmsko literaturo v prostorih nekdanjega Viba filma na Poljanah.²² Današnja kvadratura knjižnice je le malo manjša, kot je bila pred dobrim desetletjem in pol kvadratura muzejskih prostorov v celoti,²³ in ker smo pred leti izselili v Slovensko kinoteko tako imenovani filmski fond, je prostorska problematika knjižnice danes povezana bolj s splošno prostorsko problematiko SGM. Če bi imeli možnost postavitve stalne razstave o slovenski gledališki zgodovini, bi lahko razstavili tudi pomemben del našega knjižničnega gradiva.

Razlike med knjižničnim in drugim muzejskim gradivom so tudi v načinu obdelave.²⁴ Pri strokovnih popisih drugih muzealij in muzejskega gradiva se šele vzpostavljajo enotni standardi, načela in ideje o skupnih podatkovnih bazah, knjige v SGM pa so že od začetka popisane po enotnih strokovnih načelih in standardih. Od leta 1997 smo člani baze COBISS²⁵ in tako kot še nekatere druge slovenske muzejske knjižnice dodajamo tej zbirki podatkov tudi našo knjižno specifiko ter s tem sodelujemo pri nastajanju skupnega slovenskega informacijskega sistema.

Knjižnica bo tako v dobrem kot v slabem še naprej delila usodo Slovenskega gledališkega muzeja kot celote. Vsi ob tej okrogli obletnici omenjeni problemi in dileme (prostorski, finančni, kadrovski, organizacijski) se nanašajo tudi na knjižno zbirko, ki jo kljub vsem naštetim težavam vsako leto povečamo z zajetnim kupom gradiva.

²¹ Novi prostori na Mestnem trgu 17 so bili obljubljeni skoraj desetletje pred preselitvijo s Cankarjeve 11. Dokumenti SGM, XVIII. knjiga, 1982, str. 127.

²² S 1. 1. 1979 preimenovanje v SGFM. Muzej deluje z dvema dislociranima oddelkoma in knjižnicami. Filmski oddelek je imel prostore na Ulici stare pravde 6. Poročilo o delu SGM v letu 1978. Dokumenti SGM, XV. knjiga, 1979, str. 109-112.

²³ Poročilo o delu Slovenskega gledališkega muzeja v letu 1969. Dokumenti SGM, VIII. knjiga, 1972, str. 106-111.

²⁴ Dular, A.: Katera knjiga je muzejski predmet? *Argo* 45. 2002, št. 1-2, str. 193-195.

²⁵ Polnopravno članstvo od julija 1997.